

ORTAÖĞRETİM
EDEBİYAT UYGULAMALARI
(I-II-III-IV)

ÖĞRETİM PROGRAMI

2023

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

1. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI	4
1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	4
1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	5
1.2.1. DEĞERLERİMİZ	5
1.2.2. YETKİNLİKLER	5
1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	7
1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
1.5. SONUÇ	8
2. EDEBİYAT UYGULAMALARI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASI	9
2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI	9
2.2. ALAN BECERİLERİ	10
2.3. ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	11
2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU	13
2.5. KİTAP FORMA SAYILARI VE EBADI	13
3. EDEBİYAT UYGULAMALARI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	14
3.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	14
3.2. ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	15

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim; bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar ilgili disiplinlere göre hazırlanmıştır ve güncel, geçerli, eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişki kurulabilecek nitelikler taşımaktadır. Bu kazanımlar ve bunların sınırlarını belirleyen açıklamalar, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin, gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak öz güven ve öz disipline sahip; gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış; edinimlerini etkin bir şekilde kullanan bireyler olmalarını sağlamak
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*'nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*'nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerler ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz, toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın toplum hayatına ve insanlığın ortak kültürüne katılmasını ve katkıda bulunmasını sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerler ile yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirilerek güncellenir, yenilenir.

1.2.1. DEĞERLERİMİZ

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarmıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimseyen ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek eğitim sisteminin asli görevidir. Eğitim sistemi yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. Eğitim programı; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

1.2.2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'*nde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ'de sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve bunlar aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1. OKUMA YAZMA YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik, diğer kişiler ile uygun ve yaratıcı bir yolla etkili iletişim ve bağlantı kurma yeteneğini ifade eder. Bireyler, çeşitli durumlarda sözlü ve yazılı iletişim kurma, izleme ve kendi iletişimlerini durumun gerekliliklerine

uyarlama becerilerine sahip olmalıdır.

Bu yetkinlik ayrıca farklı kaynak türlerini ayırt etme ve kullanma, bilgiyi araştırma, toplama ve işleme, aygıtları kullanma, sözlü ve yazılı görüşlerini bağlama uygun olarak ikna edici bir şekilde düzenleme ve ifade etme becerilerini de içerir.

2. ÇOKLU DİL YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik, farklı dilleri iletişim için uygun ve etkili olarak kullanma becerisini tarif eder. Dil yetkinlikleri, tarihî boyutu ve kültürler arası yetkinlikleri bütünleştirmektedir. Farklı diller ve iletişim araçları arasında geçiş yapma yeteneğine dayanır. Bireyin ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı dillerde, farklı yeterlilik seviyelerinde sözlü mesajları anlama, sohbeti başlatma, sürdürme ve bitirme ile metinleri okuma, anlama ve yazma yeteneklerinden oluşur. Bireyler araçları uygun şekilde kullanabilmeli ve dilleri özgün, yaygın ve serbest olarak hayatı boyunca öğrenbilmelidir.

3. MATEMATİKSEL YETKİNLİK VE BİLİM, TEKNOLOJİ, MÜHENDİSLİKTE YETKİNLİK

a. Matematiksel yetkinlik: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen sürece, faaliyete ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma becerisi ve isteğini içermektedir.

b. Bilimde yetkinlik: Bilimdeki yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığı ve metodolojiden yararlanma beceri ve isteğine atıfta bulunmaktadır. Teknoloji ve mühendislikteki yetkinlik, insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim, teknoloji ve mühendislikteki yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4. DİJİTAL YETKİNLİK

Bu yetkinlik öğrenme, çalışma ve topluma katılım için dijital teknolojileri güvenli, eleştirel, bilinçli kullanmayı ve bu teknolojilerle yakından ilgilenmeyi kapsamaktadır. Bilgi ve veri okuryazarlığı, iletişim ve iş birliği, medya becerileri, dijital içerik oluşturma (programlama dâhil), güvenlik (dijital refah ve siber güvenlikle ilgili yetkinlikler dâhil), fikrî mülkiyetle ilgili sorular, problem çözme ve eleştirel düşünmeyi içerir.

5. KİŞİSEL VE SOSYAL YETKİNLİK, ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik kendini yansıtmaya, zaman ve bilgiyi etkin bir şekilde yönetme, başkalarıyla yapıcı bir şekilde çalışma, esnek kalma ve kendi öğrenme, kariyerini yönetme yeteneğidir. Belirsizlik ve karmaşıklıkla başa çıkabilmeyi, öğrenmeyi, fiziksel ve duygusal refahını desteklemeyi, fiziksel ve zihinsel sağlığı korumayı ve sağlık bilincine sahip, geleceğe yönelik bir yaşam sürmeyi, kapsayıcı ve destekleyici ortamda çatışmaya anlayış göstermeyi ve çatışmayı yönetme yeteneğini içerir.

6. VATANDAŞLIK YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik sosyal, ekonomik, yasal ve politik kavram ve yapıların yanı sıra küresel gelişmeler ve sürdürülebilirlik anlayışına dayalı olarak sorumlu vatandaş bilinciyle hareket etme, sivil ve sosyal hayata tam olarak katılma yeteneğidir.

7. GİRİŞİMCİLİK YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik, fırsatlar ve fikirler üzerinde hareket etme ve bunları başkaları için değerlere dönüştürme kapasitesi anlamına gelir. Yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme, inisiyatif alma ve sebat etme, kültürel, sosyal veya finansal değeri olan projeleri planlamak ve yürütmek için iş birliği ile çalışabilme yeteneği üzerine kuruludur.

8. KÜLTÜREL FARKINDALIK VE İFADE YETKİNLİĞİ

Bu yetkinlik düşünce ve anlamların farklı kültürlerde, çeşitli sanatsal ve diğer kültürel formlarda nasıl yaratıcı bir şekilde ifade edildiğinin ve aktarıldığının anlaşılmasını ve saygı duyulmasını kapsamaktadır. Kendi düşünceleri ile toplumdaki rolüne ve yerine dair hislerini çeşitli ortamlarda ve farklı yollarla anlama, geliştirme ve ifade etme sürecine dâhil olmayı içerir.

1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir.

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmalarında öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlanmalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil, izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genelgeçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir dolayısıyla ölçme ve değerlendirme çalışmalarında sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda bazı temel gelişim ilkelerine değinmek yerinde olacaktır.

Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında her yaş döneminde bireylerin gelişim özellikleri dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir.

Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar bunu olabildiğince göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir.

Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık basitten karmaşığa, genelden özele veya somuttan soyuta doğru gelişim gibi belirli yönelimlerle karakterize edilir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön şart ve ardıllığı noktasında dikkate alınmış hem de sınıflar düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum bireyler arası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Gelişim hayat boyu sürmekle birlikte bu gelişimin hızı evrelere göre değişkendir. Hızın yüksek olduğu zamanlar gelişim açısından riskli ve kritik zamanlardır. Bu sebeple öğretmenlerin, gelişim hızının yüksek olduğu zamanlarda öğrencinin durumuna daha duyarlı davranması beklenir.

1.5. SONUÇ

21. yüzyıldaki sosyal, ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ihtiyaç duyulan öğrenen niteliklerine ilişkin beklentiler de değişmiştir. Beklentilere cevap vermeye yönelik yeni dersler ihdas edilmiş ve öğretim programları beklentileri karşılayacak nitelikte zenginleştirilmiştir.

Öğrenenler yaşamlarında başarılı olabilmek için gerekli bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip olmalı ve hızla üretilen bilgi yığınları arasından gerekli ve doğru bilgiyi seçebilmelidir. Seçilen bilgileri analiz edip değerlendirerek elde etmeleri, elde ettikleri bilgiyi günlük yaşamlarında kullanabilmeleri için temel becerileri (genel ve alan becerileri) kazanarak yetkinlik sahibi olmaları önem arz etmektedir. Bu amaçla, istenen yetkinliklere sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek nitelikte hazırlanan öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan; bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırma hedefli; sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı dersi tarihsel süreç içinde kültürel aktarımı sağlayan, dil bilincini geliştiren, disiplinler arası yönüyle pek çok bilim dalına hem araç olan hem de kaynaklık eden bir ders niteliğindedir. Ana dili eğitimi ve Türk edebiyatının zengin birikimini aktarmayı hedefleyen bu dersin yanı sıra dil ve edebiyatı günlük yaşamın bir parçası olarak gören, öğrencilere bu doğrultuda öğrenme hedefleri ve yaşantıları sunmak için Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı tasarlanmıştır.

Edebiyatı uygulamaya dökerek sözlü ya da yazılı ürün vermek çok sayıda becerinin birlikte ve iç içe kullanımını gerektirir. Söz konusu beceriler arasında dört dil becerisinin yanı sıra kavrama, anlama, sınıflandırma, bölme, çözümleme, sorgulama, yargıda bulunma, sentezleme, akıl yürütme, çıkarım yapma, tahmin etme, yorumlama gibi beceriler yer alır. Tüm bu becerilerin de kullanıldığı problem çözme, karar verme, açıklama ve eleştirel düşünme ise üst düzey düşünme becerileridir. Dil becerileri ve yirmi birinci yüzyılın ihtiyaçları olan üst düzey düşünme becerileri, Türk edebiyatının tür ve metin bilgisiyle harmanlandığında ortaya nitelikli ürünler çıkacaktır. Aynı zamanda edebiyatın gündelik yaşamın her anında var olduğu fark edilecektir.

Edebiyat Uygulamaları dersi her ne kadar sosyal bilimlerde araştırma ve uygulama yapacak öğrencilere örnekler üzerinden becerileri kazandırmayı hedeflese de adı geçen becerileri sadece sosyal bilimlerle sınırlanamamaktadır. Dil becerilerini, anlamayı ve anlatma tekniklerini geliştiren; araştırma yöntemlerini öğrenen bireyler sadece sosyal bilimlerde değil ihtiyaç duydukları her alanda nitelikli çalışmalar ortaya koyabileceklerdir.

2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI

Edebiyat Uygulamaları dersi, 9. sınıftan 12. sınıfa kadar öğrencilerin seçmeli olarak alabilecekleri 2 saatlik bir derstir. Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı ve ilgili Edebiyat Uygulamaları dersi mevcut Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen “dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma)” çeşitli metin türleri üzerinde gerçekleştirilen uygulamalarını kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle üniteler, aşağıdaki alan becerileri bölümünde açıklanan dilin alım ve üretim düzeylerindeki uygulamalara yer vermektedir. Bu uygulamalarda 9. sınıftan 12. sınıfa doğru gelişim aşamaları gözetilmiş; genel ve temel beceri eğitiminin yanı sıra daha özelleştirilmiş alan içeriklerine de yer verilmiştir. Uygulamalarda ele alınan becerilerin günlük hayatta da kullanılabilir nitelikler taşımasına dikkat edilmiştir.

Bu kapsamda *Edebiyat Uygulamaları I* üniteleri dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinin işlevsel olarak nasıl kullanılabileceğine; *Edebiyat Uygulamaları II* üniteleri anlatım tekniklerine; *Edebiyat Uygulamaları III* üniteleri metin zenginleştirme ve araştırmaya; *Edebiyat Uygulamaları IV* üniteleri ise öğrencilerin kültür, değer, bilim ve iletişim çalışmalarına ayrılmıştır.

Bu programla öğrencilerin;

1. Metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini fark etmeleri,
2. Millî, manevî, ahlaki, kültürel ve evrensel değerlere yakınlıklarının artması ve bunları daha fazla benimsemeleri,
3. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler ve etkileşimciler olmaları,

4. Metinler aracılığıyla okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma alanlarında becerilerini geliştirmeleri ve anlama/anlatma yetkinliklerini arttırmaları,
5. Çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri; soruları cevaplamak, çözüm önerileri üretmek, bulgularını paylaşmak vb. amaçlar için analiz etmeleri, değerlendirmeleri ve sentezlemeleri,
6. Nitelikli edebiyat uygulamaları yapabilmeleri ve edebiyat ürünleri ortaya koymaları amaçlanmaktadır.

2.2. ALAN BECERİLERİ

Dil öğretiminde okuma, yazma, dinleme, konuşma olmak üzere dört temel beceri vardır. Söz konusu beceriler, çok bileşenli becerilerdir. Bu yüzden Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'nda alan becerileri yapılandırılırken bu çok bileşenli özellik dikkate alınmış ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan K12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli'nden faydalanılmıştır. Böylece Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'nda alan becerileri iki düzlemde/süreçte yapılandırılmıştır. Bunlar alımlama ve ürettir. Alımlama ile çeşitli metinlerdeki ve/veya iletişim ortamlarındaki iletilerin bağlama uygun olarak anlaşılması ve çözüm- lenmesi kastedilmektedir. Üretim ile de yazılı veya sözlü anlatım, ifade; bildirişim amaçlı her tür dilsel ürün kastedilmektedir.

Alımlama ve üretim düzleminde oluşturulan Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı alan becerileri şunlardır:

AB.1. Süreci Yönetebilme (Alımlama-Üretim)

Yönetme işlemi özünde bireyin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma süreci hakkında düşünmesine karşı gelmektedir. Yönetme; ilgili işlemin öncesi, esnası ve sonrasında genel olarak bireyin iletişim ortamı, amacı, bileşenleri, katılımcılar ve diğer değişkenlere uygun seçimler yapması ve kurallara uygun hareket etmesidir. Bu özelliği sebebiyle de hem alımlama hem de üretim düzleminde/sürecinde gerçekleşmektedir.

AB.2. Anlam Oluşturabilme ve Çözümleme Yapabilme (Alımlama)

Alımlama düzleminde/sürecinde anlam; birey, ileti ve ortamın etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Birey bu süreçte ön bilgileriyle bağlantı kurma, tahmin etme, çıkarım yapma, karşılaştırma, sınıflandırma ve anlamsal olarak yapılandırma gibi bütüncül becerileri işe koşar ve gerektiğinde tepki verir. Anlam oluşturma'nın devam eden aşaması çözümleme olup birey bu aşamada okuduğu veya dinlediği iletiyi oluşturan parçalara dikkatini yöneltir, iletinin parçalarını ve bunlar arasındaki ilişkiler ile etkileşimleri belirler.

AB.3. İçerik Oluşturabilme ve Kural Uygulayabilme (Üretim)

Üretim düzlemi/süreci, alımlama düzlemine/sürecine göre farklı işlemler içermektedir. Anlam oluşturma ve çözümleme işlemlerinin yerini bu aşamada içerik oluşturma (ön bilgilerle bağlantı kurma, tahmin etme, karşılaştırma, sınıflandırma, yeniden ifade etme, tepki verme, sesle anlam oluşturma, görsel öğeleri kullanma, sunma) ve kural uygulama (plan hazırlama, düşünceyi geliştirme yollarını kullanma, uygun söz varlığını kullanma, iletileri açık ve örtük biçimde ifade etme; zaman, kip ve diğer ekleri uygun kullanma) işlemleri alır. Burada dikkat edilmesi gereken yön, bu iki becerinin kimi işlemlerinin de becerilere özgü gerekçelerle birbirinden ayrılmasıdır. Örneğin konuşmada sesle yaratılan anlamsal etki, yazmada noktalama ve görüntü ile sağlanabilmektedir.

AB.4. Öz Yansıtma Yapabilme (Alımlama-Üretim)

Söz konusu beceri tıpkı süreci yönetebilme becerisi gibi bireyin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma süreci hakkında düşünmesine karşılık gelmektedir. Ancak öz yansıtma yapma becerisinin yönetme becerisinden farklı olduğu özellik ise söz konusu düşünmenin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma sürecinin sonunda gerçekleşmesidir. Bu düşünme ilgili süreç boyunca etkisi olan içsel (açlık, ilgi, stres vb.) ve dışsal (içeriğe hâkimiyet, gürültü, alıcıların ilgi ve tepkileri vb.) unsurlara yöneliktir. Öz yansıtma yapabilen birey dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma sürecinde iletilerinin alıcıya istenen düzeyde ulaştığından emin olmak için eylemlerini nesnel bir şekilde değerlendirme eğiliminde olur. Gerçekleştirilen eylem sürecine etki eden kural hatalarını, fiziksel ortam ve bağlam uyumunu, üretilen anlamsal bütünlükleri değerlendirip sonraki eylemlerinde gerçekleşmesine izin vermemek için düzeltme teşebbüsünde bulunarak öz tepki ortaya koymuş olur. Öz yansıtma yapma, bahsedilen özellikleri açısından bir çeşit benlik becerisi olarak da düşünülebilir.

2.3. ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'nı uygulamadan önce bu öğretim programının genel amaçları ve kapsamı, alan becerileri, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme, öğretim programının uygulamasına ilişkin esaslar, öğretim programının yapısı bölümlerinin incelenerek öğretim programının felsefesi, yapısı, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme ve değerlendirme yaklaşımları özümzenmelidir. Öğrenme-öğretme süreci işletilirken program felsefesine uygun hareket edilmelidir.

Bu bağlamda;

- Öğretim programı uygulanırken öğrencilerin tutum ve değerleri kazanmasına özen gösterilmelidir. Tutum ve değerler konuyla bütünleşmiş olarak verilmelidir.
- Öğretim programı uygulanırken mümkün olduğunca teknolojinin de kullanılabileceği ortamlar oluşturulmalıdır.
- Öğrenme hedeflerinin planlanan zamandan erken kazandırılması durumunda ilgili konu kapsamında, ilgili becerinin geliştirilmesi için farklı uygulamalar sunulmalıdır.
- Dersin genel eğitim programına transferini sağlamak için öğrenme yaşantılarında farklı disiplin alanlarından örnekler kullanılmalıdır.
- Öğrenme hedeflerinin dışında öğrencilerin ilgilerine bağlı olarak ek bilgi kazandırılması ve becerilerin geliştirilmesine yönelik ek çalışmalar yapılabilir.
- Öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirebilecekleri farklı alanlarda uygulamaların seçilmesine özen gösterilmelidir.

Edebiyat Uygulamaları dersinde dil becerilerini geliştirmek esastır. Edebiyat uygulamalarında öğrencilerin dilin inceliklerini keşfetmeleri, dil bilincini ve becerilerini geliştirmeleri önem arz etmektedir. Bu bilincin ve becerilerin geliştirilmesi için öğrencilerin temsil becerilerine de çalışmalarda yer verilmesi gerekmektedir. Becerilerin ölçülmesinde performans değerlendirme önemlidir çünkü performans değerlendirme öğrencilerin; argüman oluşturma, plan yapma, yeni problemler oluşturma, genellemeler yapma, çözüm yolları önerme gibi görevlerde bilgi, beceri ve yeteneklerini kullanmalarına olanak tanır. Performans değerlendirme hem ürünün hem sürecin değerlendirilmesini içerir. Süreç içerisinde öğretmene ve öğrencilere öğrenme hakkında geri bildirim sağlar. Öğrencilerin öğrenme güçlüklerinin tespit edilmesine ve iyileştirilmesine olanak tanır.

Edebiyat Uygulamaları dersinin performans değerlendirme kısmında öğrencinin kendisiyle ilgili bir ölçme sonucunu, belirli ölçütlerle karşılaştırarak kendisiyle ilgili bir yargıya ulaşması önemlidir. Öğrenciden yerine getirmesi gereken performans görevi hakkında kendisinin de bir değer biçmesi istenerek hem yaptığı işe karşı farkındalığının artırılması hem de kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alması amaçlanır. Öz değerlendirme; öğrencilerin özerkliğini, aktif olmasını, sorumluluk almasını, güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmasını, kendilerini nesnel bir şekilde değerlendirebilmelerini sağlar. Öğrencinin değerlendirilmesi sadece öz değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak yapılmamalı, öz değerlendirme, akran değerlendirme ve öğretmen değerlendirmesiyle birlikte kullanılmalıdır. Akran değerlendirme; öğrencilerin, öğrenme ürünlerinin kalitesini değerlendirdikleri bir süreçtir. Bu süreçte öğrenciler belirli ölçütler yardımıyla akranlarının performanslarını değerlendirirler. Akran değerlendirme öğrencinin aktif olmasını, sorumluluk almasını, iş birliği yapmasını, öğretmen ve akranlarıyla iletişim içinde olmasını sağlar.

Edebiyat Uygulamaları dersinin süreci çok aşamalı bir süreçtir. Gerçekleştirilen ders içi ve ders dışı uygulamalar ele alınırken edebiyat uygulamaları sürecinin hazırlık aşaması, faaliyetin gerçekleşme aşaması, faaliyetin tamamlanma aşaması ve sonrası dikkate alınmalıdır. Her bir aşama özenle ele alınmalı/ölçülmeli ve birbirleriyle olan etkileri ile birlikte değerlendirilmelidir. Her aşamada ihtiyaca yönelik ölçme teknikleri uygulanmalı ve doğru ölçme araçları kullanılmalıdır. Bununla bağlantılı olarak dereceli puanlama anahtarları geliştirilmeli ve etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Bu doğrultuda Edebiyat Uygulamaları dersinde ölçme ve değerlendirme, her dönemde ortaya konan ürünlerden oluşan ürün dosyasının (portfolyo) ve uygulama sürecinin değerlendirmesi şeklinde yapılmalıdır.

Öğretim süreci; öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal becerilerinin en üst düzeyde gelişiminin sağlanması ve çok yönlü bireyler olarak yetiştirilmesi için yıl boyunca farklı yöntem, teknik ve materyallerin kullanımına zemin hazırlayan; öğrencilerin hem bağımsız öğrenmelerine hem iş birliği içinde çalışmalarına imkân tanıyan stratejileri (sunuş, buluş ve araştırma-inceleme yoluyla öğretim) içermelidir. Bu stratejiler kapsamında kullanılacak yöntem ve teknikler (anlatma, tartışma, örnek olay, yaratıcı drama, bireysel çalışma, grup çalışması, beyin fırtınası, gösteri, soru-cevap, benzetim, eğitsel oyunlar, altı şapkalı düşünme, gezi, gözlem, proje vb.) aracılığıyla öğrencilerin ilgili becerileri kazanmaları sağlanmalıdır.

Öğrencilerin ilgi ve merakının canlı tutulması, öğrenme-öğretme sürecinin her aşamasında önem arz etmektedir. Öğrencilerin ilgi ve merakları; onların araştırma, sorgulama yapmalarına temel oluşturmaktadır. Araştırma, sorgulama, öğrencilerin dünyayı keşfetme süreçlerinde onları soru sormaya, keşif yapmaya ve bu keşiflerini test etmeye teşvik eder. Öğretimin yürütülmesinde, öğrencilerin öğrenme hedefleri kapsamında bireysel olarak ilgi, merak uyandıran ve dikkatini çeken herhangi bir konu ya da probleme yönelik araştırma, sorgulama yapmalarına olanak tanınmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin edebiyatı günlük yaşama uyarlayabilecekleri etkinliklerde kolaylaştırıcı ve yönlendirici bir rol oynamalıdır. Bu süreçte öğrenciler araştıran, sorgulayan, açıklayan ve tartışan öznelerdir.

Öğrencilere kendi öğrenmelerine yönelik karar alma ve öz düzenleme yapma fırsatlarının verilmesi öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini etkin bir şekilde kullanmaları önem arz etmektedir. Aktif öğrenmede öğrenciler pasif alıcı olarak değil öğrenerek kendi yaşamlarını şekillendiren bireyler olarak görülür. Öğrenciler okumalı, yazmalı, konuşmalı, tartışmalı, günlük yaşantıları ile bağlantılar kurmalı, edindiği bilgiyi günlük yaşamında uygulamalı ve eleştirel düşünebilmelidir. Bunun için öğretmenler, öğrencilerin aktif kılınmasını sağlayan tartışma, proje oluşturma, iş birlikli öğrenme, rol oynama vb. öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanabilir. Aktif öğrenmede son sorumluluk her ne kadar öğrencilerde olsa da iyi bir öğretmen öğrencileri yüreklendirir, uygulama için olanaklar sağlar, öğrencilere performansları hakkında dönüt verir. Hepsinden de öte, öğrenme sürecinde öğrencilere esneklik sağlayan öğrenme ortamları oluşturur.

Edebiyat Uygulamaları dersinde gerçekleştirilen faaliyetler sırasında öğrencilere gerekli dönütler verilmeli ve öğrencilerin hatalarını düzeltme hususundaki günlük yaşamsal becerileri değerlendirilmeye alınmasa bile desteklenmelidir. Edebiyat Uygulamaları dersinde belirlenen eylemlerin gerçekleştirilmesi bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu süreç üzerine planlamalar yapılmalı; bu planlar doğrultusunda anlam oluşturulmalı, çözümleme yapılmalı, içerik oluşturulmalı ve kurallar uygulanmalıdır. Ayrıca süreç sonunda geriye dönük bir tespit ve değerlendirme yapılmalıdır.

2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU

Edebiyat Uygulamaları I'de 4, *Edebiyat Uygulamaları II*'de 4, *Edebiyat Uygulamaları III*'te 2, *Edebiyat Uygulamaları IV*'te 4 ünite olmak üzere toplam 14 ünite bulunmaktadır. Üniteler için önerilen ders saati ve yüzde oranları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

DERS	ÜNİTELER	KAZANIM SAYISI	DERS SAATİ	YÜZDE ORANI (%)
<i>Edebiyat Uygulamaları I</i>	1. Ünite: Okuma	17	18	25
	2. Ünite: Dinleme/İzleme	12	18	25
	3. Ünite: Konuşma	13	18	25
	4. Ünite: Yazma	19	18	25
	Toplam	61	72	100
<i>Edebiyat Uygulamaları II</i>	1. Ünite: Betimleme	11	18	25
	2. Ünite: Öyküleme	8	18	25
	3. Ünite: Tartışma	13	18	25
	4. Ünite: Açıklama	10	18	25
	Toplam	42	72	100
<i>Edebiyat Uygulamaları III</i>	1. Ünite: Metin Zenginleştirme	12	36	50
	2. Ünite: Araştırma	12	36	50
	Toplam	24	72	100
<i>Edebiyat Uygulamaları IV</i>	1. Ünite: Kültür Çalışmaları	17	18	25
	2. Ünite: Değer Çalışmaları	10	18	25
	3. Ünite: Bilim Çalışmaları	10	18	25
	4. Ünite: İletişim Çalışmaları	9	18	25
	Toplam	46	72	100

2.5. KİTAP FORMA SAYILARI VE EBADI

DERS KİTABI	Forma Sayıları*	Kitap Ebadi
<i>Edebiyat Uygulamaları I</i>	12-13	19,5 x 27,5
<i>Edebiyat Uygulamaları II</i>	12-13	19,5 x 27,5
<i>Edebiyat Uygulamaları III</i>	12-13	19,5 x 27,5
<i>Edebiyat Uygulamaları IV</i>	12-13	19,5 x 27,5

* Forma sayılarının alt ve üst sınırlarını göstermektedir. Kitapların forma sayıları alt sınırdan az, üst sınırdan fazla olmamalıdır.

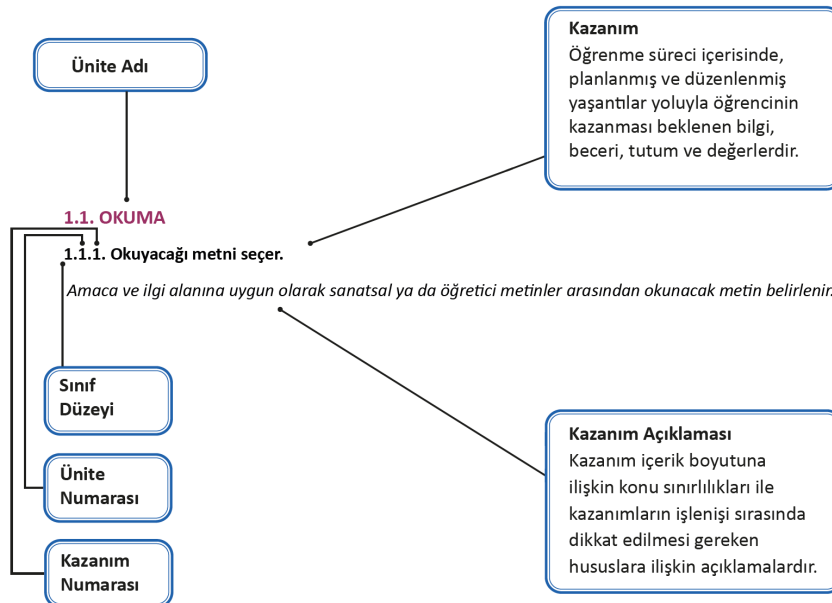
3 EDEBİYAT UYGULAMALARI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI

3.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Edebiyat Uygulamaları I-II-III-IV dersi toplam 14 üniteden oluşmaktadır. Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme-öğretme süreci merkezinde öğrencinin olduğu; öğretmenin yol göstererek ve gerektiğinde müdahale ederek dönütler verdiği; “uygulama öncesi”, “uygulama esnası” ve “uygulama sonrası” adımlarının dikkate alındığı bir bütünsel yapı olarak planlanmıştır. Ancak açıklanan söz konusu adımlar (uygulama öncesi, uygulama esnası ve uygulama sonrası) başlıklarla gösterilmemiştir. Çünkü Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme yaşantıları bir çeşit dil uygulamaları sürecidir ve her aşamanın birbirinden keskin bir şekilde ayrılması mümkün değildir.

Edebiyat Uygulamaları dersi zengin uygulamalarla desteklenmesi hâlinde amacına ulaşabilecek bir derstir. Bu bakımdan her ünite öğrenci profiline uygun uygulamaların seçilmesi büyük önem taşımaktadır.

Edebiyat Uygulamaları Dersi Öğretim Programı'nın ünite yapısı şematik olarak aşağıda sunulmuştur:

3.2. ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

EDEBİYAT UYGULAMALARI I

1.1. OKUMA

1.1.1. Okuyacağı metni seçer.

Amaca ve ilgi alanına uygun olarak sanatsal ya da öğretici metinler arasından okunacak metin belirlenir.

1.1.2. Okuma stratejisine karar verir.

Konuya ve amaca uygun okuma öncesi (göz gezdirme, tahmin etme vb.), okuma esnası (akıcı okuma, sesli-sessiz okuma, not alma vb.), okuma sonrası (özetleme, çözümleme, okuduklarını paylaşma vb.) stratejisine karar verilir.

1.1.3. Okuma öncesi stratejilerini uygular.

- Okumaya başlamadan önce seçilen metnin başlığı, yazarı, tanıtım yazıları, yazı tipi, yazı puntosu, resimleri, görselleri, içindekiler listesi, ön sözü, kaynakçası incelenir.*
- Metnin içeriği hakkında görüş oluşturulur.*

1.1.4. Okuma esnası stratejilerini uygular.

- Sesli, sessiz, göz atarak, özetleyerek, not alarak, tahmin ederek, işaretleyerek, eleştirel, metinlerle ilişkilendirerek okuma vb. yöntem ve tekniklerden amacına uygun olanı kullanılır.*
- Okunan metinde yer alan bilgiler ile ön bilgileri arasında bağlantı kurulur.*
- Okuma sırasında okuduklarındaki açık verilerden, ön bilgilerden ve görsellerden hareketle bilgiye/olaya ve söz varlığına yönelik tahminde bulunulur.*

1.1.5. Okuma stratejisi doğrultusunda sesli okuma yaparken vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat eder.

1.1.6. Metinden hareketle çıkarımlarda bulunur.

Metinde yer alan amaç, sebep, karşılaştırma, örnek, benzetme, örtük bilgi gibi verilerden yararlanılarak ilgi alanı ve amaç doğrultusunda çıkarımlarda bulunulur.

1.1.7. Metni sınıflar.

Metindeki olay, durum, olgu, nesne vb. unsurları; tür, nitelik, öncelik-sonralık, sebep-sonuç, benzerlik-farklılık, büyüklük-küçüklük vb. özelliklere göre sınıflandırır.

1.1.8. Okuduğu metne yönelik çözümleme yapar.

- Sanatsal ya da öğretici bir metinde tercih edilen anlatım türleri belirlenir.*
- Sanatsal ya da öğretici bir metinde düzen, tutarlılık ve olay unsurları ile düşünceyi geliştirme yolları belirlenir.*
- Sanatsal ya da öğretici bir metinde içerik, görsel ve noktalama işaretleri arasındaki etkileşimler belirlenir.*

1.1.9. Okuduğu metne yönelik değerlendirme yapar.

Bir okuma metninin içeriğine, türüne, dil ve anlatımına ilişkin eleştirel ve gerekçelendirilmiş görüş bildirilir.

1.2. DİNLEME/ İZLEME

1.2.1. Dinleme stratejisine karar verir.

Amaca uygun dinleme öncesi (hazırlık yapma, sorular oluşturma vb.), dinleme esnası (not alma, soru sorma, görsel sahne oluşturma vb.), dinleme sonrası (özetleme, çıkarımda bulunma, tartışma vb.) stratejisine karar verilir.

1.2.2. Dinleme öncesi uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanır.

Dinleme amacına göre ön araştırma yapılır. Edinilen bilgilerden hareketle içerik hakkında anahtar kelimeler oluşturulur. Sorulacak sorular hazırlanır.

1.2.3. Dinlediği/izlediği metinlerle farklı türlerden metinler arasında bağlantı kurar.

- Dinlenen/izlenen metinlerdeki bilgilerle sahip olunan ön bilgiler ve/veya başka kaynaklardan edinilen bilgiler arasında bağlantı kurulur.*
- Dinlenen/izlenen metinlerle yapı, biçim veya içerik unsurlarından belirlenen bir öge ile ilgili karşılaştırma yapılır.*
- Dinlenen/izlenen metinlerdeki söz varlığı unsurlarının anlamları, metnin bağlamından hareketle tahmin edilir.*

1.2.4. Dinlediği/izlediği metinlerin içeriğini oluşturan unsurları özelliklerine ve işlevlerine göre sınıflandırır.

Metinlerdeki konuyu, temayı, ana duyguyu/düşünceyi, yardımcı düşünceleri, düşünceyi geliştirme yollarını, anlatım biçimlerini, anlatım tekniklerini, millî ve manevi değerleri, metnin gönderimde bulunduğu toplumsal ve tarihî unsurları özelliklerine ve metindeki işlevlerine göre sınıflandırılır.

1.2.5. Dinlediği/izlediği metinlerdeki açık ve örtük iletileri çözümler.

- Metinlerdeki tanım, söylem, yönerge, açıklama, eleştiri ve yorumlar tespit edilerek metindeki açık ve örtük iletiler çözümlenir.*
- Metinlerdeki anlamsal bütünlüğü, kurguyu, söylemlere özgü yapıları ve metnin akışını oluşturan unsurlar ile bunlar arasındaki ilişkiden hareketle metnin iletileri çözümlenir.*

1.2.6. Dinlediği/izlediği metinlerden hareketle çıkarımlar yapar.

- Metinlerdeki konuşmacının/anlatıcının amacına, verilen bilgilere, metin ile yazar/söyleyici arasındaki ilişkiye yönelik çıkarımlar yapılır.*
- Metinlerdeki açık veya örtük iletilerden, ele alınan konuya yönelik destekleyici veya karşıt görüşlerden hareketle çıkarımlar yapılır.*
- Metinlerdeki anlatıcının/söyleyicinin veya kişilerin karakter özelliklerine, görünüşlerine, davranışlarına, niyetlerine, duygu ve düşüncelerine yönelik çıkarımlar yapılır.*

1.2.7. Dinlediği metinlere yönelik geri bildirimler sunar.

- Dinlenen metindeki iletiye uygun tepkide bulunulur ve eyleme geçilir.*
- Dinlenen/izlenen metinlerle ilgili sorulara uygun nitelikli cevaplar verilir, istenilenler doğrultusunda ayrıntılı açıklamalar yapılır.*
- Metinlerdeki kurguya, olay akışına, duruma, çatışmaya ya da karakterlerin davranışlarına etki eden unsurlara seçenekler üretilir.*

1.2.8. Dinleme/izleme sürecindeki etkenleri değerlendirir.

- Dinleme/izleme sürecini olumlu veya olumsuz etkileyen görüntü, ses, ısı, koku vb. mekâna ait fiziksel özellikler değerlendirilir.*
- Dinleme/izleme sürecini olumlu veya olumsuz etkileyen bilişsel ve duyuşsal etkenler değerlendirilir.*
- Metinlerdeki konuşmacı veya karakterlerin duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtan beden dili, anlatım tutumu, telaffuz özellikleri, vurgu ve tonlama farklılıkları, söz varlığı, üslup özellikleri, dış görünüş, hareket ve davranış gibi unsurların dinleyici/izleyici üzerindeki etkileri değerlendirilir.*

1.3. KONUŞMA

1.3.1. Amaca uygun stratejisini seçer.

Konuya ve amaca uygun konuşma öncesi (içerik hakkında araştırma yapma, sorular oluşturma, kılık kıyafetini seçme vb.), konuşma esnası (ses tonunu ayarlama, beden diline dikkat etme, soru sorma vb.), konuşma sonrası (özetleme, dinleyicilerden soru alma, tartışma vb.) stratejisine karar verilir.

1.3.2. Taslak konuşma metni oluşturur.

- Edinilen önemli bilgiler ile ön bilgiler ve/veya başka kaynaklardan elde edilen bilgiler arasında bağlantı kurulur.*
- Bir dizi belge veya metin (iyi yapılandırılmış uzun bir metindeki düşünceler, niyetler, olaylar, bilgiler; yazarın durum karşısındaki takındığı farklı tutumlar, örnekler, kanıtlar) benzerlik, doğruluk, önem ve tutarlılık bakımından karşılaştırılır.*
- Konuşma metnindeki olay, durum, olgu, nesne vb. unsurlar belirli özelliklere göre sınıflandırılır.*
- Okunan, dinlenen ve/veya izlenen bir metindeki olayların oluş sırasına ve mantıksal ilişkilere uygun olarak anlatı, yönergeler ve bilgiler kendi cümleleriyle yeniden oluşturulur.*

1.3.3. Konuşma öncesi stratejilerini uygular.

İçerik hakkında araştırma yapılır, bir konuşma metni tasarlanır ve konuşma provası yapılır. Koşullara, ortama ve belirlenen amaca uygun kıyafet seçilir. Konuşmaya başlamadan hemen önce dinleyici selamlanır ve dinleyicilere konuşmacı tanıtılır.

1.3.4. Konuşma esnası stratejilerini uygular.

- Kısa bir iletiye veya metne yönelik uygun şekilde sözlü karşılık verilir.*
- Konuşma sırasında karşıdaki kişiye ileti sunulurken sebep-sonuç ilişkilerinden, analogilerden, betimlemelerden yararlanır.*
- Konuşmada ses, dikkat çekme amacıyla işitilebilir bir düzeyde vurgu ve tonlamanın yanı sıra sesinin anlam ayırıcı özelliğine önem verilerek kullanılır.*
- Konuşmada iletiyi desteklemek amacıyla beden dili kullanılır.*
- Konuşmayı desteklemek üzere fotoğraf, resim, tablo, şekil, grafik, şema, harita, kroki, diyagram, duygu belirten görsel ve renkler kullanılır.*
- Konuşma, belirlenen konu ve amaç doğrultusunda seçilen çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalanılarak hedef kitleye sunulur.*

1.3.5. Konuşma sonrası stratejilerini uygular.

Konuşma sürecine yönelik duygu, düşünce, davranışlar ve bu sürece etki eden fiziksel, dilsel, duyuşsal ve zihinsel faktörler değerlendirilir. Konuşma tamamladıktan sonra iletilerin karşıya ulaşp ulaşmadığı veya ne derece ulaştığı tespit edilir. Tespit edilen eksiklikler giderilir. Sonraki konuşma süreçlerinde benzer eksikliklerin oluşmaması için davranış ve tutumlar düzenlenir.

1.4. YAZMA

1.4.1. Yazılacak metni planlar.

- Kime, neyin, nasıl, nerede, hangi araçlar ve düşünceyi geliştirme yolları kullanılarak yazılacağı dikkate alınarak planlama yapılır.*
- Konuya, amaca, hedef kitleye ve bağlama göre uygun metin türüne karar verilir.*

- c. Konuyla ilgili okuma ve araştırma yapılarak yazıda kullanılacak bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkarılır.
- ç. Not alma, özet çıkarma, eleştirel, yaratıcı, serbest, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden ve duyulardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerden amaca uygun olanlar seçilir.

1.4.2. Taslak metin oluşturur.

- a. Nesneler, kişiler, olaylar, durumlar, bilgiler ve düşünceler arasında önem, doğruluk, geçerlilik, tutarlılık bakımından karşılaştırma içeren iletiler oluşturulur.
- b. Bir anlatı (masal, roman, film vb.), okunmak veya izlenmek koşuluyla olayların oluş sırasına ve mantıksal ilişkilere uygun olarak yeniden yazılır.
- c. Yazıda içerik oluşturmak, içeriği desteklemek amacıyla renk, fotoğraf, resim, tablo, şekil, grafik, grafik simge, şema, harita, kroki, diyagram ve duygu belirten görseller kullanılır.
- ç. Yazıda düşünceyi geliştirme yollarından benzetme, karşılaştırma, örneklendirme, tanımlama, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma kullanılır.
- d. Yazıda sözcük, deyim, atasözü, terim ve kalıp ifadeler ayrıntılarına dikkat edilerek bağlama uygun kullanılır.
- e. Yazıda iletiler açık veya örtük bir biçimde ayrıntılandırılarak ifade edilir.
- f. Yazıda şahıs ve zaman ekleri ile cümledeki öğeleri birbirine bağlayan ekler doğru kullanılır.

1.4.3. Başlık belirler ve gerekirse alt başlık/bölüm başlığı ve epigraf kullanır.

Taslak metin oluşturulduktan sonra amaca ve iletiye uygun, metin hakkında ipucu verebilen, ilgi çekici nitelikte başlık oluşturulur. Metnin türüne ve/veya yapısına uygun olarak bölümlere yönelik alt başlıklar ve bölüm ile ilişki kurabilen epigraflar kullanılır.

1.4.4. Taslak metni anlamsal ve biçimsel olarak gözden geçirir.

- a. Yararlanılan söz varlığının amaca uygunluğu, metnin iletiyi beklenen düzeyde karşılayabilmesi, okura yaşatılmak istenen duygu ve atmosferin yoğunluğu değerlendirilir.
- b. Araştırmaya ve ispatlamaya dayalı metinlerde kaynak ve dipnot kullanımının hukuki ve etik boyutlarının bilinciyle gerekli kontroller yapılır.
- c. Yazıda yazım kurallarına ve noktalama işaretlerinin kullanımına dikkat edilir.

1.4.5. Yazma sürecini değerlendirir.

- a. Yazma sürecindeki duygu, düşünce, davranışlar ile bunlara etki eden fiziksel (araçlar, ortam, düzlem vb.), dilsel (söz varlığı, dil yapısı vb.), duyuşsal (ilgi alanı vb.) ve zihinsel etkenler gözden geçirilir.
- b. Yazıda tercih edilen tür, üslup, anlatım biçimi, düşünceyi geliştirme yolları gerekçelendirilerek açıklanır.

1.4.6. Yazdığı metni paylaşır.

Yazılan metin yüksek sesle okuma, panoda sergileme; güvenli elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazete-lerde yayımlama, yarışmalara katılma gibi yollarla paylaşılır.

EDEBİYAT UYGULAMALARI II

2.1. BETİMLEME

2.1.1. Amaca uygun stratejiyi seçer.

Verilen göreve ya da tercihlere göre tema, konu, karakter, mekân, zaman, anlatıcı, bakış açısı, atmosfer, odak noktası belirlenir ve taslak oluşturulur. Belirlenen içerik unsurları üzerine ihtiyaç duyulursa araştırma yapıla-

rak bilgi eksikliği giderilir. Konu, tema ve/veya iletiye uygun karakter, mekân, zaman, atmosfer oluşturulur.

2.1.2. Anlatısında amacına uygun dilsel yapıları kullanır.

Betimlenecek olay, durum, nesne veya karaktere göre sıfatlar, zarflar, filimsiler, isim cümleleri, eksilteli cümleler, adlandırmalar kullanılır.

2.1.3. Anlatısında amacına uygun anlam olguları oluşturur.

Anlam derinliği kazandırmak için benzetme, ad aktarması, eğretileme, mübalağa, imgeleme tekniklerinden faydalanılır.

2.1.4. Anlatısındaki betimleyiciyi belirler.

Betimleyicinin metinde olayın içindeki kişi, betimlenen kişi veya dışarıdan gözlemci olmasına karar verilir.

2.1.5. Anlatısında odaklanmayı ve atmosferi oluşturur.

Betimlemede merkeze alınan unsur (olay, nesne, durum veya kişi) ve duygu belirlenir. Kelime seçiminde atmosfer oluşturulacak duygu ile ilişkili sıfatlar, zarflar, deyimler, eylemler tercih edilir.

2.1.6. Belirlenen konuda veya amaç doğrultusunda seçtiği unsurları kullanarak hedef kitleye uygun betimleme eylemi gerçekleştirir.

- Dil düzeyi bakımından hedef kitleye ve söylem amacına uygun olarak gerekli geçiş ve bağinti ögeleri kullanılır.*
- Düşünceyi geliştirme yöntemlerinden faydalanılır. Mantıksal ilişkilere uygun olarak anlatı, yönergeler ve bilgiler yeniden düzenlenerek betimleme yapılır.*

2.1.7. Betimleme sürecini değerlendirir.

Betimleme sürecine yönelik öz değerlendirme yapılır. Duygu, düşünce, davranışlar ve bu sürece etki eden ortamdaki olaylar, kişiler, çevrenin gürültülü ya da sessiz bir durumda oluşu; betimlemede kullanılan söz varlığı, dil yapısı, anlatım kuralları; betimleme içerikleri ve üslubun seçilmesindeki duyuşsal durum, ilgi alanları ve zihinsel faktörler değerlendirilir.

2.2. ÖYKÜLEME

2.2.1. Bağlama ve belirlenen amaca uygun hedef, yöntem, strateji seçer.

Verilen göreve uygun olarak hedef belirlenir, çalışmanın biçimi-formatı belirlenir. Buna uygun strateji seçilir, işe vuruk yöntem ve teknikler listelenerek planlama yapılır.

2.2.2. Anlatısında yararlanacağı içerik unsurlarını oluşturur.

Verilen göreve veya tercihe göre tema, konu, karakter, mekân, zaman, anlatıcı, bakış açısı, atmosfer, olay örgüsü belirlenir.

2.2.3. Taslak metin oluşturur.

Konu, tema ve/veya iletiye uygun karakter, mekân, zaman, olay örgüsü oluşturulur. Dil düzeyi bakımından hedef kitleye, örgü ve yapı bakımından söylem amacına uygun olarak gerekli geçiş ve bağlantı ögesi, yeterince sözcük kullanılır. Destekleyici düşünceyi geliştirme yöntemlerinden faydalanılır. Anlatı, yönerge ve bilgiler kendi aralarındaki mantıksal ilişkilere uygun olarak ve tercih sırasına göre yeniden düzenlenerek öyküleme yapılır.

2.2.4. Öyküleme sürecini değerlendirir.

Öyküleme sürecine yönelik öz değerlendirme yapılır. Duygu, düşünce, davranışlar ve bu sürece etki eden or-

tamdaki olaylar, kişiler, çevrenin gürültülü ya da sessiz bir durumda oluşu; öykülemde kullanılan söz varlığı, dil yapısı, anlatım kuralları; öyküleme içerikleri ve üslubun seçilmesindeki duyuşsal durum, ilgi alanları ve zihinsel faktörler değerlendirilir.

2.3. TARTIŞMA

2.3.1. Bağlama ve belirlenen amaca uygun içerik, hedef, yöntem, strateji seçer.

Verilen göreve uygun olarak hedef belirlenir, çalışmanın formatı belirlenir. Buna uygun strateji seçilir, işe vuruk yöntem ve teknikler listelenerek planlama yapılır.

2.3.2. Tartışma içeriği hakkında araştırma yapar.

- Tartışmada, süreç içerisinde edinilen önemli bilgiler ile ön bilgiler ve/veya başka kaynaklardan edinilen bilgiler arasında bağlantı kurulur.
- Bir dizi belge veya metin; tutum, örnekler, kanıtlar, benzerlik, doğruluk, önem ve tutarlılık bakımından karşılaştırılır.

2.3.3. Taslak metin oluşturur.

- Tartışmadaki olay, durum, olgu, nesne vb. unsurlar belirli özelliklere göre sınıflandırılır.
- Okunan, dinlenen ve/veya izlenen bir metindeki anlatı, yönergeler ve bilgiler mantıksal ilişkilere uygun olarak yeniden oluşturulur.
- Kısa bir iletiye veya metne yönelik tartışma nezaketine uygun karşılık verilir.

2.3.4. Metinde destekleyici unsurlara yer verir.

- Tartışmada ses; fark edilebilir/işitilebilir bir düzeyde, dikkat çekme amacıyla vurgunun/tonlamanın yanı sıra anlam ayırıcı özelliğine dikkat edilerek kullanılır.
- Argümanı desteklemek üzere fotoğraf, resim, tablo, şekil, grafik, şema, harita, kroki, diyagram, duygu belirten görsel ve renkler kullanılır.

2.3.5. Tartışma sürecini değerlendirir.

Tartışma sürecine yönelik öz değerlendirme yapılır. Duygu, düşünce, davranışlar ve bu sürece etki eden ortamdaki olaylar, kişiler, fiziksel çevrenin etkileri, tartışmada kullanılan söz varlığı, dil yapısı, anlatım kuralları; hitap tarzı ve üslubun seçilmesindeki duyuşsal durum, ilgi alanları ve zihinsel faktörler değerlendirilir.

2.4. AÇIKLAMA

2.4.1. Açıklama yapılacak konuyla ilgili amaç, yöntem ve stratejileri seçer.

Amaca, konuya, bağlama ve hedef kitleye uygun yöntemler seçilerek açıklamanın sınırları ve içeriği tasarlanır. Uygun seçimler yapılarak açıklama için stratejiler planlanır.

2.4.2. Açıklama amacına uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanır.

- Belirlenen amaca ve hedef kitleye uygun olarak dinlenen/izlenen metnin yapı, biçim veya içeriğini oluşturan unsurlara yönelik açıklama stratejisi oluşturulur.
- Belirli bir konudaki bilgi, anlayış, eğilim, görüş, duygu, düşünce, algı, izlenim, olay, olgu, durum, soyut kavramlar veya somut varlıklar hakkında açıklama yapmak için farklı açıklama yöntem ve tekniklerinden yararlanılır. Dinleyiciyi veya okuyucuyu etkilemek için dilin sağladığı imkânlardan, görsel ve işitsel unsurlardan, beden dilinden, farklı nesne ve araçlardan faydalanılır.

2.4.3. Belirlenen bir argüman çerçevesinde açıklamanın temelini oluşturur.

Okunan veya dinlenen/izlenen bir metinle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyulan konuya yönelik amaca ve hedef kitleye uygun argümanlar oluşturulur. Belirlenen bir argüman çerçevesinde ve anlamsal bir bütünlük içerisinde açıklamanın temeli oluşturulur.

2.4.4. Açıklanacak konunun içeriğine yönelik söylem ve dil yapılarını oluşturur.

Konunun daha iyi anlaşılması için, soyut kavramları veya somut varlıkları açıklamaya yardımcı olacak dil yapıları oluşturulur. Kelime ve cümle düzeyinde eş anlamlı, yakın anlamlı veya zıt anlamlı ifadeler; örtük iletileri belirten ifadeler; temel, yan veya mecaz anlamlı ifadeler belirlenir. Olay, olgu, durum, kişi, nesne, yer, zaman vb. açıklanacak konuyla ilgili içerik, yapı ve biçim özelliklerini anlaşılır kılacak nitelikte söylemler oluşturulur. Duygu, düşünce, yorum, tercih, öneri vb. durumları yansıtacak öznel veya nesnel ifadeler belirlenir.

2.4.5. Açıklama için ön bilgiler veya başka kaynaklardan edinilen bilgiler arasında bağlantı kurar.**2.4.6. Açıklamanın içeriğini oluşturan unsurları işlevlerine göre sınıflandırır.****2.4.7. Açıklamayı destekleyici unsurlardan yararlanır.**

Açıklama yaparken düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur. Açıklamayı pekiştirecek nitelikler taşıyan örnekler ve betimleyici öğeler kullanılır. Açıklamayı destekleyen kanıtlara, konuyla ilgili uzmanların veya saygın kişilerin görüşlerine yer verilir. Başka sanat veya bilim dallarından yararlanılarak açıklama desteklenir.

2.4.8. Yazılı veya sözlü olarak bir açıklama metni oluşturur.

- Okunan, dinlenen/izlenen metinlerle ilgili istenilenler doğrultusunda yazılı veya sözlü olarak ayrıntılı açıklamalar yapılır. Metinlerdeki yapı unsurları, biçim özellikleri, söylem, yönerge ve bilgilerin nasıl sunulduğu açıklanır.*
- Edebî metinlerde yazarın veya şairin okuyucuda hissettirmek, düşündürmek, yaşatmak istediklerini; sanatsal söylemleri, imge ve çağrışımları, söz sanatlarını, anlatım biçim ve tekniklerini, üslup özelliklerini dikkate alan açıklamalar yapılır.*
- Belirli bir konuya yönelik kabulü, reddetmeyi veya koşullu kabulü; bunlara uygun destek veya çürütme gerekçelerini içeren açıklamalar yapılır. Karşılıklı konuşma ve tartışmalardaki savlar değerlendirilerek bunları kendi bakış açısı doğrultusunda sorgulayan ve kişisel düşünce, görüş ve önerileri ortaya koyan açıklamalar yapılır.*

2.4.9. Açıklama sürecini değerlendirir.

Açıklama sürecinde duygu, düşünce ve davranışları yansıtan anlatım özellikleri, tutum, üslup, hareket ve davranışlar, ruh hâli, dış görünüş gibi etmenler okuyucu veya dinleyici/izleyici üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilir.

EDEBİYAT UYGULAMALARI III

3.1. METİN ZENGİNLEŞTİRME**3.1.1. Amacı doğrultusunda seçimler yaparak bir metni zenginleştirmeye yönelik stratejiler belirler.**

- Edebî veya öğretici bir metin, bilimsel veriler, alanında tanınmış kişilerin sözleri veya tarihî, dinî, bilimsel, sanatsal, sosyal veya kültürel nitelikler taşıyan metinleri zenginleştirmek için amaca ve hedef kitleye uygun metinlerden seçimler yapılır.*
- Başka metinlerden alıntılar, çağrışımlar, göstergeler, göndergeler ve semboller kullanma; düşünceyi geliştirme yollarına başvurma; metnin anlatımı, akışı, biçimi, akışını, olay örgüsünü ve yapı unsurlarını öykünme,*

anıştırma, koşuklandırma, düzyazılaştırma, vezin dönüşümü, indirgeme, genişletme, metin ekleme, görsel ve işitsel unsurlardan yararlanma gibi metin zenginleştirme stratejilerinden seçimler yapılır.

3.1.2. Metni oluşturan unsurları özelliklerine ve/veya işlevlerine göre sınıflandırır.

Okunan, dinlenen/izlenen bir metinde verilen ileti, konu, kurgu, akış, içerik, yapı unsurları, dil ve üslup özellikleri amaç, ilgi alanı, ihtiyaçlar ve hedef kitlesi doğrultusunda belirlenen özelliklere göre sınıflandırılır.

3.1.3. Bir metni zenginleştirmeye yönelik farklı türlerden metinler arasında ilişkiler kurar.

Bir metinde verilen ileti, konu, kurgu, akış, içerik, yapı unsurları, dil ve üslup özellikleri başka metinlerle doğruluk, tutarlılık, benzerlik, farklılık, sanat anlayışı, neden-sonuç ilişkisi vb. yönlerden karşılaştırılır.

3.1.4. Bir metni zenginleştirmek için düşünceyi geliştirme yollarından yararlanır.

Metnin iletişi, konusunu, kurgusunu, akışını, içeriğini, yapı unsurlarını, dil ve üslubunu desteklemek ve derinleştirmek için tanımlama, karşılaştırma, örneklendirme, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma, benzetme gibi farklı düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.

3.1.5. Farklı anlatım biçimlerini kullanarak bir metnin yapı unsurlarını zenginleştirir.

Metnin yapı unsurları (olay, yer, zaman, şahıs kadrosu) öyküleme, açıklama, betimleme gibi anlatım biçimleri ve yöntemlerden yararlanılarak geliştirilir.

3.1.6. Metnin söyleyicisini/anlatıcısını ve bakış açısını değiştirerek veya geliştirerek metni zenginleştirir.

Bir metindeki anlatıcının tutumunu belirgin kılmaya yönelik çalışmalar yapılır; metnin söyleyicisi/anlatıcısı metindeki başka bir kişiyle değiştirilerek farklı bir bakış açısıyla metindeki herhangi bir unsur yeniden düzenlenir; tek anlatıcılı bir metinde birden çok anlatıcıya yer verilerek bu anlatıcıların bakış açılarıyla olay, zaman, yer veya kişilerin tanıtımı, anlatımı, aktarımı gerçekleştirilir.

3.1.7. Metni zenginleştirmek için görsel ve işitsel unsurlardan yararlanır.

Metnin kurgusuna, akışına ve anlatımına zenginlik katacak video, görsel, tablo, şema, harita, ses efektleri vb. unsurlardan yararlanılarak metin zenginleştirilir.

3.1.8. Metin ekleme veya dönüştürme yöntemlerini kullanır.

- Metnin yapısına, kurgusuna, içeriğine, anlatımına, akışına zenginlik katacak yöntem ve teknikler (üst kurmaca, iç anlatı, pastiş, parodi, ironi, kolaj, montaj, laytmotif, epigrafi, alıntı, anıştırma vb.) kullanılır.*
- Çeviri, uyarlama, aktarma, koşuklandırma/dizelerle yazma, düzyazılaştırma, vezin dönüşümü, öykünme, indirgeme ve genişletme gibi yöntemlere başvurularak metnin biçimsel özelliklerine yönelik dönüşümler yapılır.*

3.1.9. Başka bilim ve sanat dallarından yararlanarak metni zenginleştirir.

Metnin kurgusuna, içeriğine, anlatımına ve akışına katkı sağlayacak başka sanat ve bilim dallarından yararlanır.

3.1.10. İyi yapılandırılmış bir metinden yola çıkarak farklı türlerde metinler üretir.

Okunan, dinlenen/izlenen metinlerden bilinçli bir esinlenme ile özgün metinler ortaya konur. Metinlerle ilgili açıklama, değerlendirme, çıkarım, görüş, telkin ve öneriler mantıksal bir yapı çerçevesinde gerekçelendirilerek ortaya konulduğu farklı türlerde metinler üretilir; hazırlıklı konuşma veya yazma metni oluşturulur.

3.1.11. Ürettiği metinleri paylaşır.

Üretilen metinlerin hukuki ve ahlaki sorumluluğunun bilincinde hareket edilir. Üretilen metinler; okul gazetesi, kitap, süreli yayınlar, genel ağ gibi uygun ve güvenli ortamlarda yayımlanır.

3.2. ARAŞTIRMA**3.2.1. Merak edilen konuyu, soruyu veya problemi tanımlar.**

Amaç, ihtiyaç veya ilgi alanları doğrultusunda belirli bir konuya ilişkin problemler, varsayımlar, önermeler veya doğruluğundan kuşkuya düşülen bilgilere yönelik problem tanımlanır.

3.2.2. Araştırmaya konu olacak problem hakkında sorular sorar.

Problemi ortaya çıkarmak, araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarını belirlemek için sorular sorulur.

3.2.3. Araştırmanın kapsamını belirler.

Belirlenen konuya ilişkin bir olayı, olguyu, durumu, değişkeni, etkenler arasındaki ilişkiyi veya dil, estetik, yapı ve biçim özellikleri taşıyan unsurları açıklamak, betimlemek, keşfetmek, ortaya koymak, bilgi toplamak, mevcut bilgileri sorgulamak için yapılacak araştırmanın amacı, kapsamı ve sınırlılıkları belirlenir.

3.2.4. Araştırmada kullanılacak araç, yöntem ve teknikleri belirler.

Araştırmanın kapsamı, sınırlılıkları ve amacı doğrultusunda uygun bir taslak plan hazırlanır; araştırmada kullanılacak nicel ve/veya nitel araştırma yöntemleri ile bu yöntemleri kullanırken faydalanılacak araştırma tekniklerini belirlenir.

3.2.5. İstenen bilgiye ulaşmak için araştırma basamaklarını işletir.

- Araştırmanın amacı, konusu, kapsamı ve sınırlılıkları çerçevesinde veri toplanacak birincil ve ikincil kaynaklar tespit edilir; veri toplama stratejileri geliştirilir.
- Araştırma için gerekli olan bilgiler; inceleme, analiz etme, karşılaştırma, çözümleme, derleme, tarama, ölçme, gözlem, deney, anket, görüşme gibi nitel ve/veya nicel veri toplama yöntem, araç ve teknikleri kullanılarak elde edilir.
- Araştırma sürecinde elde edilen bilgiler kaydedilir. Bu bilgiler araştırmanın amacı, kapsamı ve sınırlılıklarına uygun olarak belirlenen özelliklerine göre sınıflandırılır.
- Araştırma sürecinde elde edilen bilgiler değerlendirilerek, çözümlenerek, yorumlanarak, değişkenler tespit edilerek, neden sonuç ilişkileri ortaya konarak bulgulara ulaşılır. Elde edilen bulgular başka kaynaklardan elde edilen bilgilerle karşılaştırılır.
- Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler üzerinden çıkarımlar yapılır. Araştırmaya konu olan problemle ilgili çözümler üretilir.

3.2.6. Araştırma sonunda elde edilen bilgileri ve ulaşılan sonuçları sunar.

Araştırma sonuçları hakkında bilgi vermek, elde edilen bulguları ortaya koymak ve bunları paylaşmak için makale, rapor, sunum gibi bilimsel bir dille yazılmış ve yapısal bütünlük taşıyan (özet, ön söz, içindekiler, kısaltmalar, giriş, ana bölüm, sonuç, kaynakça, dizin, ekler vb.) metinler üretilir. Üretilen bilimsel metinlerde uygun atıf, dipnot ve kaynak gösterme yöntemleri (APA, MLA, Chicago/Turabian, Harvard, IEEE vb.) uygulanır.

3.2.7. Araştırma sürecini değerlendirir.

Araştırma süreci boyunca bilimsel etik kuralları uygulanır; araştırmanın hazırlık, uygulama ve sonuç aşamalarındaki geri bildirimler değerlendirilir; sürece ilişkin öz değerlendirme yapılır.

4.1 KÜLTÜR ÇALIŞMALARI

4.1.1. Kültürel miras kavramını açıklar.

4.1.2. Kültürel miras üzerine seçtiği unsurları hedef kitleye tanıtır.

- Belirtilen göreve uygun olarak hedef belirlenir, çalışmanın formatı belirlenir. Buna uygun strateji seçilir, işe vuruk yöntem ve teknikler listelenerek planlama yapılır.
- Verilen göreve ya da tercihine göre tema, konu, karakter, mekân, anlatıcı belirlenir ve taslak oluşturulur.
- Kültürel kavramlar ve kültür unsurları tespit edilir. Somut olan ve somut olmayan kültür mirasları arasındaki farklar belirlenir, yaşanan çevredeki somut olmayan kültürel miras örnekleri üzerine araştırma yapılır.
- Görev içeriğine ve/veya iletiye uygun karakter, mekân, atmosfer oluşturulur. Dil düzeyi bakımından hedef kitleye, örgü ve yapı bakımından söylem amacına uygun olarak gerekli geçiş ve bağlantı ögesi, sözcük kullanılır. Destekleyici düşünceyi geliştirme yöntemlerinden faydalanılır.

4.1.3. Anlatı/tanıtım sürecini değerlendirir.

Sürece yönelik duygu, düşünce, davranışlar ve bu sürece etki eden ortamdaki olaylar, kişiler, fiziksel çevrenin etkileri, süreçte kullanılan söz varlığı, dil yapısı, anlatım kuralları, içerik ve kullanılan üslubun seçilmesindeki duyuşsal durum, ilgi alanları ve zihinsel faktörler değerlendirilir.

4.1.4. Kültüre dönük olarak öz tepki ortaya koyar.

Çalışma sürecinin başlangıcından sonuna kadar kültüre yönelik algı ve tutumlar gözden geçirilir. Tanıtım sürecindeki kültürel unsurlara yaklaşımlardaki hatalar düzeltilir; uygun davranış, duygu, düşünce ve planlamalar pekiştirilip kültüre ve kültürel unsurlara olumlu tutum geliştirilir.

4.2. DEĞER ÇALIŞMALARI

4.2.1. Değerleri açıklar.

Öğretim programında belirlenen kök değerler başta olmak üzere değer kavramını somutlaştıran çalışmalar yapılır.

4.2.2. Değerler üzerine yapacağı uygulamalar için planlama yapar.

Değerler eğitiminin yaklaşımları üzerine açıklamalar yapılır. Değer Geliştirme Yaklaşımları “ahlaki muhakeme, değer analizi ve değer açıklama” olmak üzere açıklanır.

4.2.3. Bağlama ve belirlenen amaca uygun içerik, hedef, yöntem, strateji seçer.

Değerler üzerine örnek olaylar/metinler belirlenir, çalışmanın formatı belirlenir. Buna uygun strateji seçilir, işe vuruk yöntem ve teknikler listelenerek planlama yapılır.

4.2.4. Amaca, bağlama ve hedef kitleye uygun olarak uygulama sürecini yönetir.

4.2.5. Değerlere yönelik yaklaşımların kullanılmasıyla kendinde var olan insani değerleri fark eder.

Gerçek hayat problemleri içeren örnek olaylar üzerinden insani değerlerin problemlerin çözümündeki etkilerine yönelik çıkarımlar yapılır.

4.2.6. Bireysel olarak öz saygı edinmenin değerlerle ilişkili olduğunu fark eder.

Örnek olaylar üzerinden öz saygı duyma, hedeflerini gerçekleştirme, saygın bir kimlik oluşturma gibi kişilik ve

davranışlarla ilgili bireysel gelişimin değerlerle ilişkisi değerlendirilir.

4.2.7. Değerlerin davranışa dönüşerek karakter üzerinde etkisi olacağını değerlendirir.

4.2.8. Toplumda bir vatandaşın sorumluluğundaki görevlerin farkına varır.

4.2.9. Davranışlarını millî ve evrensel değerleri göz önünde bulundurarak düzenler.

Vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk gibi değerlerle bireysel davranışların toplumun da yararına olacak şekilde özümlemesi sağlanır.

4.2.10. Değerlere dönük olarak öz tepki ortaya koyar.

Çalışma sürecinin başlangıcından sonuna kadar değerlere yönelik algı ve tutumlar gözden geçirilir. Kişinin öz değerlendirme yapması sağlanır; uygun davranış, duygu, düşünce ve planlamalar pekiştirilip olumlu tutum geliştirilir.

4.3. BİLİM ÇALIŞMALARI

4.3.1. Bir problemi tespit edip bu problemin çözümüne yönelik amaç belirler.

Bilimsel bir çalışma yapabilmek için belirli bir konuda doğruluğundan kuşkuya düşülen bir bilgiyle ilgili problem belirlenir, problemin çözümüne yönelik sorular sorularak ortaya konacak çalışmanın amacı ve hedefi tanımlanır.

4.3.2. Problemin çözümü için ihtiyaç duyulacak bilgileri belirler.

Doğruluğundan kuşkuya düşülen bilginin geçerliliğini sorgulamak veya tespit edilen bir problemin çözümüne yönelik ihtiyaç duyulan bilgilerin kaynağı ve bu bilgilerin nasıl elde edilebileceği belirlenir.

4.3.3. Problemin çözümüne yönelik varsayım (hipotez) öne sürer.

Problemin kaynağına ulaşabilmenin yolları araştırılır. Farklı kaynaklardan elde edilen bilgi türlerinin problemin çözümünde nasıl kullanılacağını planlaması yapılır ve problemin çözümüne yönelik bir varsayım (hipotez) öne sürülür.

4.3.4. Bilgiye ulaşmak için kullanılacak yöntem ve araçları belirler.

Belirlenen bir problemin çözümüne yönelik uygun araçlar seçilir; kullanılacak yöntem, teknik ve stratejiler belirlenir.

4.3.5. Belirlenen yöntem ve araçlarla bilgi toplayıp bunları özelliklerine göre sınıflandırır.

- İhtiyaçlar doğrultusunda deney, gözlem, kaynak tarama, görüşme gibi yöntem ve araçlarla bilgi toplanır. Toplanan bilgiler, etik kurallara uygun hareket edilerek ve önceden planlanan yöntemlerle bir araya getirilir.*
- Elde edilen bilgiler karşılaştırılır, bunların doğruluğu ve tutarlılığı sorgulanarak kullanılacak sağlam bilgiler kaydedilir. Bu bilgilerin ayırt edici özellikleri belirlenir ve çeşitli ölçütlere göre belirlenen özelliklerine veya birbirleriyle ilişkilerine göre sınıflandırılır.*

4.3.6. Elde edilen bilgileri işleyip problemin çözümüne yönelik akıl yürütür.

Araştırmada elde edilen bilgiler sorgulanır, karşılaştırılır, çözümlenir, yorumlanır ve bunlardan çıkarımlar yapılarak akıl yürütülür. Yapılan gözlem, çözümleme, değerlendirme ve yorumlamalara göre veriler düzenlenip işlenir, örüntüler betimlenir, bilgiler analiz edilir. Bilgiler arasında tutarsızlık varsa bunların kaynağı bulunup var olan çelişkiler giderilir. Elde ettiği bilgiler yardımıyla genelden özele ya da özelden genele parçalar birleştirir.

rilerek özgün bir bütün oluşturulur. Problemin çözüme yönelik seçenekler oluşturulur, önermeler ortaya konur. Bu işlemler gerçekleştirilirken öznellikten uzak durulur, bilimsel bir tavır sergilenir.

4.3.7. Bilgileri değerlendirerek ulaştığı sonuçları paylaşır.

- a. Elde edilen bilgiler ışığında belirli bir sonuca ulaşılır ve problemin çözümüne yönelik bir yargı sunulur. Sonuç olarak sunulan bu yargının çalışmada elde edilen verilerle desteklenebilir ve bilimsel olarak kanıtlanabilir olmasına dikkat edilir.*
- b. Çalışmanın sonuçlarıyla ilgili bilgi vermek, elde edilen bulguları ortaya koymak ve bunları paylaşmak için makale, rapor, sunum gibi bilimsel bir dille yazılmış ve yapısal bütünlük taşıyan (özet, ön söz, içindekiler, kısaltmalar, giriş, ana bölüm, sonuç, kaynakça, dizin, ekler vb.) metinler üretilir. Üretilen bilimsel metinlerde uygun atıf, dipnot ve kaynak gösterme yöntemleri (APA, MLA, Chicago/Turabian, Harvard, IEEE vb.) uygulanır. Kitap, dergi, genel ağ vb. ortamlarda faaliyet gösteren hakemli yayınlara çalışmayla ilgili hazırlanan metin incelenmek üzere sunulur, uygun görüldüğünde yayımlanır.*

4.3.8. Öz tepki verir.

Bilimsel çalışma süreci boyunca bilimin etik kurallarına uyulur. Çalışmanın tüm aşamaları gözden geçirilerek çalışmada ortaya konan tavır gözden geçirilir, öz değerlendirme yapılır. Uygun davranış, düşünce ve tavırlar pekiştirilip olumlu tutumlar geliştirilir. Çalışma sürecinde edinilen bilgi ve tecrübeler sonraki çalışmalarda kullanılmak üzere not edilir. Elde edilen birikim ve tecrübe ışığında özgün araştırmacı kimliği oluşturulmaya ve geliştirilmeye çalışılır.

4.4. İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

4.4.1. Önceden kararlaştırılmış bir iletişim süreci için hazırlık yapar.

İş toplantısı, mülakat, e-posta gönderme, hazırlıklı konuşma gibi kararlaştırılmış iletişim süreçlerinde içerik hakkında bilgi edinme, içeriği destekleyici materyalleri hazırlama, prova işlemleri gibi hazırlıklar yapılır.

4.4.2. Başkalarını etkin şekilde dinler.

Başkalarının anlatmak istediklerini dinlemek için zaman ayrılır. Başkalarını dinlerken nasıl karşılık vereceğini düşünmekten çok, ne söylendiğini anlamak için çaba gösterilir. Başkaları konuşurken yanıt vermeden önce onların sözlerini bitirmeleri beklenir. Anlaşılmayan konuları açığa kavuşturmak için etkili sorular sorulur.

4.4.3. Duygu, düşünceleri ifade eder.

Duygu ve düşünceler fark edilir, uygun zaman ve ortam belirlenerek bağlama uygun şekilde beden dili ile uyumlu olarak bunlar açıklanır.

4.4.4. Sözlü ya da sözsüz olarak etkileşim sağlar.

Sözlü iletiler kadar sözsüz iletilere de dikkat edilir. İletişim sürecinde kaynak ve/veya alıcıda gözlenen duraksama, ses tonundaki duygusallık, yüz ifadeleri, beden dili, beden yönelimi, seçilen kıyafetler, esneme vb. unsurların anlam oluşumuna katkısı dikkate alınır.

4.4.5. Grup iletişimine katılır.

Grup iletişiminde ortak faydaya yönelik kişisel amaçlar yerine bağlama uygun, kısa, net ve tüm grubu ilgilendiren mesajlar vermek tercih edilir. İkili ya da grup iletişiminde, sosyal ve duygusal kazanımların ne düzeyde gerçekleştiğine dikkat edilir.

4.4.6. İletişim önündeki engelleri ortadan kaldırır.

Verimi artırmak için iletişim önündeki engeller kaldırılır. Duygu ve düşünceler aktarılırken olumlu tavrın sürdürülmesi, sözlü ve sözsüz iletilerde kavgacı, aşağılayıcı, alaycı, iletişime zarar verici diğer üslup ve tavırlardan uzak durulması gerektiği dikkate alınır.

4.4.7. İletişim sürecini değerlendirir.

- a. Dinleyicilerin sayısı, alıcı dışında bir kalabalığın olması gibi iletişim sürecine etki eden çevresel etkenler değerlendirilir. Sözcük seçimi, cümlelerin yapısı; ifadelerdeki duygusal ton, duygu ve düşüncüyü destekleyen jest ve mimikler vb. unsurlar değerlendirilir. İletişim sürecine etki eden bilişsel ve duyuşsal etkenler değerlendirilir.*
- b. İletişim sürecine etki eden çevresel etkenler -dinleyicilerin sayısı, alıcı dışında bir kalabalığın olması gibi- alıcı konumundakilere uygun sözcük seçimi, cümlelerin yapısı; ifadelerdeki duygusal ton, duygu ve düşüncüyü destekleyen jest ve mimikler ile diğer materyaller değerlendirilir.*

4.4.8. Öz tepki verir.

İletişim sürecinde tercih edilen tür, üslup, anlatım biçimi, düşüncüyü geliştirme yolları gerekçelendirilerek açıklanır. İletişim sürecindeki hatalar düzeltilir. Uygun davranış, duygu ve düşünceler pekiştirilip sonraki yaşantılarda kullanılarak özgün bir kimlik oluşturulur.